

GLOBÁLIS

trendfigyelő

2007. szeptember

**Készült a Magyar Gazdaságfejlesztési Intézetben
mgfi**

Matolcsy György
Szerkesztés, Közgazdaság, „Lapszél”

Böszörményi-Nagy Gergely
Globális trendek, EU-trendek, Műhely

Harci Marianna
Végszerkesztés

TARTALOM

GLOBALIS TRENDEK	2
Befogni a tehetségeket	2
Növényi orvosság	4
Tudás a kapuknál	5
Új brazil energiapolitika?	6
Kalifornia: ahol a fű is zöldebb	8
Helikopterből sólyom	9
A nők másfajta karriert igényelnek!	10
Tőkeötletek az egészségügyben.....	11
Angol gazdaság.....	13
2008: egy világos választás	14
Öt év nyomás alatt	15
Japán befektetések Kínában	16
Változó japán demográfia.....	18
Tőkepiacok: még nem múlt el a veszély	21
Atomreneszánsz	21
Dobd el a másik cipőd is!.....	23
EU-TRENDEK	25
Körbejár a pénz az EU-ban?.....	25
Az állam hosszú puskacsöve.....	26
Európai energiapiac: nehéz helyzet.....	27
Reformpróbálkozások Olaszthonban is	28
Adócsúcsok Itáliában.....	29
Felemás sztrájkveszély Nagy-Britanniában	30
KÖZGAZDASÁG	32
Kell-e Amerikának egy jó kis recesszió?	32
Homokra épült házak	33
MŰHELY.....	35
Az üzlet számszerűsítve	35

GLOBALIS TRENDFIGYELŐ

Motto: *Gondolkodjunk magyar fejjel globálisan, és cselekedjünk magyar szívvvel itthon és a nagyvilágban!*

Új szellemi vállalkozást bocsátunk közre: a globális gazdasági folyamatok trendelemzését.

Miért? Két jó okunk is van rá.

Először is: egyszerűn szükségünk van arra, nekünk magyaroknak, hogy kiigazodjunk a világban. Nyitottnak hisszük a magyar világot, de valójában zártabb, mint gondoljuk. Tetemes és lényeges tudás, adat, tény és információ marad ki a magyar cégek, kormányok, vállalkozók és munkavállalók gondolkodásából. Azt hisszük, hogy közhely, már nem is igaz: de igen, a tudás még inkább, sőt egyre inkább hatalom. A tudás erő, a tudás erőssé tesz, tapasztalttá, felkészít arra, hogy a globális, európai és magyar kérdésekre jó válaszokat adjunk.

De mi a másik ok?

Ez is egyszerű. A globális gazdaság megoldotta, hogy szervezeten kapjon friss és fontos tudást. Kitűnő gazdasági lapokat szerkesztenek, amelyek gyűjtik, elemzik és publikálják a globális gazdaság működését leíró tényeket: a globális tudást. Ezek közül is kiemelkedik a brit „The Economist”, amely a globális gazdaság valószínűleg legjobb és legnagyobb befolyással rendelkező üzleti lapja. A másik ok tehát egyszerűen az, hogy van olyan okos és bő forrás, amelyből mi magyarok meríthetünk.

Miért fűzünk a lap elemzéseire sajátosan magyar nézőpontból „Lapszél” megjegyzéseket? Mert van sajátosan magyar nézőpont, ahogy volt, kellene lenni, és lesz is újból magyar gazdasági modell. Kevésbé vitatni, sokszor inkább magyar szempontból megérteni – ez a „Lapszél” feladata.

A közölt hírek és elemzések döntően a The Economist című lapban jelentek meg, a statisztikai adatbázis a globális elemző műhelyek tanulmányaira, számításaira és felméréseire alapozódnak.

Tisztelt Olvasó,

Jó olvasást és gondolkodást!

GLOBÁLIS TRENDEK

Befogni a tehetségeket

Capturing talent

Economist, August 18th 2007

Annak ellenére, hogy Ázsia gazdasági robbanásszerű növekedést mutatnak, és a munkaerő mennyiségében sincs okuk panasz-ra, komoly lemaradást könyvelhetnek el a magasan képzett munka-vállalók, a képességmenedzselés terén. Számos ázsiai vállalkozás éppen azért nem tudja kihasználni a dinamikus üzleti környezet, és belső potenciálja jelentette lehetőségeket, mert bővüléséhez nem talál elegendő minőségi munkaerőt. Egy közelmúltban készült felmérés keretében közel 600 multinacionális cég vezetője nyilatkozott úgy, hogy ázsiai tevékenységükben hiányát szenvedik a magasan képzett humánerőforrásnak. Legnegatívabb példaként ráadásul többségük Kínát és egyes dél-kelet-ázsiai országokat említette. Meglepetés, hogy az üzleti vezetők jelentős része még Japánban is meghatározó problémának érzi a kérdést, jelentőségében épp hogy a kulturális nehézségek után sorolva azt.

Indiában a rossz infrastruktúra, a bürokrácia és a magas bérinfláció mögött a negyedik legnagyobb gondot szintén a minőségi munkaerő hiánya jelenti.

Az érdekesítő jelenség mögött változatos okok állnak. Régóta ismert tény, hogy a legtehetségeesebb ázsiai diákok jelentős része nyugati országokban, elsősorban az Egyesült Államokban helyezkedik el – bizony ez is a globalizáció, az ázsiai gazdasági robbanás egyik következménye. Ennél is fontosabb azonban, hogy a kontinens dinamikusan bővülő gazdasági olyan ágazatokra alapozzák növekedésüket, melyek technológiai fejlődése rendkívül gyors. Az üzletben szükséges tudás rohamos tempóban változik, az ázsiai felső-oktatás pedig nem tudja adaptálni a legfrissebb trendeket. Így a munkaerőpiacra lépő fiatalok többsége nem rendelkezik megfelelő képességekkel. A progresszív trendek, az új problémák és új megoldások ismeretének hiánya jól

érezhetően jelentkezik a fiatal műszaki szakemberek, az orvosok, de még a jogászok körében is. Különösen érzékeny pont a magasan képzett üzleti vezetők hiánya. A McKinsey tanácsadó cég szerint Kínában a következő 10 év során 75.000 új gazdasági csúcs-vezetőre lesz szükség, miközben ma csupán 3-5.000 üti meg közülük az optimális képzettségi és felkészültségi szintet. Sokan azok közül, akik a legmagasabb elvárásoknak is megfelelnek, a magasabb fizetés és a korszerűbb munkakörnyezet reményében inkább nyugatra távoznak.

Ahogy az ázsiai cégek egyre nőnek, és a külföldi befektetők étvágya is tovább élénkül a térségben, a tehetséges és jó képességű munkaerőre a következő években csak egyre nagyobb szükség lesz. A demográfiai robbanás tovább nehezíti a helyzetet: a népesség többsége Ázsiában ma is csupán 12 éves koráig jár iskolába, és az alulképzett rétegek aránya a mai tendenciák szerint a jövőben

növekedhet. Azonban még így is akkora tömegek áramolhatnak a kínai, indiai felsőoktatásba, melyek az egyetemi színvonal fokozatos csökkenését hozhatják magukkal. A megoldás? A hosszú távra tervező gazdasági szereplőknek magukra kell vállalniuk az általuk foglalkoztatott munkaerő minőségi továbbképzését. Így tesz az amerikai Korn/Ferry élelmiszer-ipari mamut cég is, mely Hong Kong-i részlegénél vállalta a sokéves csapatépítési költségeket annak érdekében, hogy fiatal alkalmazottaiból középtávon a legmagasabban képzett és össze-szokott csapatot alakítson ki. Más cégek belső képzési rendszer helyett inkább rugalmasabbá teszik munkaidejüket, hogy dolgozóiknak munka mellett is legyen lehetőségük továbbtanulni, vagy átképezni magukat. Abban mindenki egyetért: a minőségi munkaerő biztosítása, a képesség-menedzselés az ázsiai üzlet következő évtizedeinek meghatározó kihívása lesz.

Lapszél: a kelet-ázsiai gazdaságok sikerének tartós fenntartása mégsem olyan könnyű, mint ahogy az korábban látszott. Mégsem lineáris a fejlődés, hanem törések, szűk keresztmetszetek, visszaesések, megingások ékelődhetnek az ázsiai nagy gazdaságok történelmi felemelkedésének folyamatába. Erről a szűk keresztmetszetről eddig nem sokat hallottunk, mindenki feltételezte, hogy az óriási munkaerő kínálat szerkezetében is megfelel majd az üzleti igényeknek. A mennyiségek és minőségek között azonban minőségi különbség áll fenn: ez a mostani cikk üzenete. Minél erősebb a mennyiségi fejlődés, annál jobban kiéleződnek a minőségi hiányok. A nagy ázsiai országok történelmi felemelkedése talán nem elsősorban mennyiségi korlátokba ütközik majd, elsősorban nem az energiahordozók és nyersanyagforrások, felvevő piacok, mennyiségi munkaerő korlátjába, hanem az innováció, a menedzsment, és a képességfejlesztés szűk keresztmetszetei okozhatnak gondot. 400 évvel ezelőtt Hollandia, majd Anglia gazdasági felemelkedése a kor európai népességéhez viszonyítva kis népességű országok felemelkedését jelentette, ma Kína, majd India felemelkedése pont fordítva, óriási népességű országokat mozgat. Akkor talán a mennyiségek okoztak gondot, ma a minőségek.

Növényi orvosság

Herbal medicine

The Economist, August 18th 2007

A nyugati orvostudomány által sokáig lenézett növényi gyógyszerek napjainkban egyre inkább visszafurakodnak a közbizalomba, és a tudományosan elfogadott termékek közé is. Továbbra is egyértelmű, hogy számos területen a szinte-tikus készítmények könnyebben elérhetők és hatékonyabbak is, de azért a növényi eredetű gyógy-szerek is komoly tradíciókkal rendelkeznek, például Európában

– a fogadókészség irántuk tehát adottságnak tekinthető. Erre a tendenciára érzett rá az indiai kormányzat, amikor a dél-ázsiai ország növényi alapú gyógyszer-gyártó hagyományaiiba – sokszoros

megettérülést várva – 40 millió dolláros investícióval új életet lehelt.

Indiában közel 3.000 féle különböző növényből állítanak elő gyógyhatású készítményeket, és több mint 7.000 helyi cég foglal-kozik előállításukkal, vagy ehhez kapcsolódó nyersanyag-beszállítással. A kormány most ahhoz nyújt segítséget, hogy e vállalatok bővíthessék kutatás-fejlesztési kapacitásaikat, ezen keresztül versenyképes termékeket létrehoz-va akár a globális piacra is. Új-Delhi azonban nem csak ebben kezdeményez: programokat indított minden olyan őshonos növény fokozott védelmére, melyek a gyógyászati iparban hasznosíthatóak lehetnek. A növényi gyógyszer-készítmények kiváló

példát jelente-nek arra, hogyan lehet innovációval ma is versenyképessé egy tradi-cionális területet tenni.

Lapszél: ebben a rovatban nem titkoltan különös figyelemmel kísérjük India gazdasági felemelkedését. Kína már mindenki számára egyértelmű siker, de India talán még messzebbre juthat, igaz hosszabb távon. Írország gazdasági felemelkedésének egyik titka a gyógyszeripar, de alig ismerik a közgazdászok a döntő adatot: az ír csoda alapja az export, ezen belül az ipari export, ennek azonban 40 %-a gyógyszer! A siker látható forrása az elektronika, rejtett forrása a gyógyszer! India felemelkedése is erőteljesen építhet a 21. században a gyógyszeriparra, a hagyományos ősi készítmények és a génmanipuláció közös gyermekeire. Talán nem véletlen, hogy a Richter is Indiában létesíti új gyárát. Nekünk különösen érdemes figyelni az indiai gyógyszeripar mozgását, mert a magyar gazdasági siker is a mainál jobban építhet a gyógyszeriparra.

Tudás a kapuknál

Gaijin at the gates

The Economist, August 16th 2007

Japán újra azon fáradozik, hogy magához vonzza a külföldi befektetőket. Az újdonság: ezúttal nem a pénzüket, hanem az ötleteiket akarja. A tokiói kormány nem csupán az üzleti szabályozás egyszerűbbé tételével alakít ki gazdasági csáberőt, de könnyebbé tették a japán cégek felvásárlását is a külföldiek számára. A kormány-zaton belül új ügynökség foglal-kozik azzal, hogy a még hezitáló külföldieket meggyőzze: érdemes Japánban befektetni. A cél, hogy az országba érkező beruházók minél nagyobb számban modernizálják az itteni vállalatokat, pörgessék fel a versenyt és leheljenek életet a már leírt ágazatokba is.

A szigetországban az 1800-as évek vége óta hagyománya van annak, hogy

a gazdaság fellendí-tésére a külföld tudását és ötlet-gazdagságát használják. Az „idegen nyomásra” - ahogy Japánban mondják, a gaiatsu-ra - épített stratégia kezdetben főként az amerikai gazdasági szereplők vonzását, és az általuk erősített versenyt jelentette, ma már azonban ugyanígy vonatkozik európai cégekre is. A közelmúltban még csőd által fenyegetett Nissan autógyárat a francia Renault szakemberei mentették meg a végtől, amikor vállalták a cég gazdálkodásának ésszerűsítését. 2000 és 2005 között a Japánba érkező külföldi működőtőke (FDI) megkétszereződött. Igaz, még így is csak a nemzeti jövedelem 2,4 %-át teszi ki, ez pedig sokkal kevesebb, mint a világ többi nagy nemzet-gazdasága

esetében - Amerikában az arány 15 %, míg Németország, Nagy-Britannia vagy Franciaország esetében 30-40 % között mozog -.

Ez azt jelenti, hogy Japánban máig nagyon alacsony a külföldi cégek által tulajdonolt vállalkozások száma. A jelenség elsősorban kulturális okokra vezethető vissza: sok japán tulajdonos máig fél külföldi tőkét engedni vállalkozásába, tartva a túl radikális változtatásoktól. Pedig a tapasztalatok éppen azt bizonyítják, hogy csak a

radikális változások hozhatnak nagy eredményeket. A legtöbb nyugati befektető továbbra is a túlzottan hierarchikus struktúrákat, a vezetési képességek hiányát, az alacsony munkavállalói mobilitás problémáját emlegetik. A külföldi tudás meghonosításának szerepét Japánban a kormány előbb ismerte fel, mint sok vállalkozás: a tendencia azonban arra utal, hogy a gazdasági szektor is kezdi belátni ennek fontosságát.

Lapszél: a közgazdaság és a gazdasági élet titkaira időnként néhány szám erősebb fényt vet, mint egy halom tudományos könyv. Mennyi is Japánban az FDI? A nemzeti jövedelem 2-3 % között van, és csak 2000-2005 között ugrott erre a szintre a korábbi 1 % közeléből. Tudjuk, hogy nem összehasonlítható a két gazdaság, de mégis: a magyar GDP - nagyságrendi különbség nincs a nemzeti jövedelemhez képest - mintegy 50 %-át a külföldi tulajdonú szektor állítja elő, és az eddig Magyarországra beruházott FDI meghaladja a 60 milliárd eurót, tehát a 100 milliárd euró körüli GDP 60 %-át. Kis ország nem is tehetne mást, mondhatnánk, de nem lenne igazunk, mert a finn, dán, svéd, osztrák gazdaságban nagyságrendileg kisebb a befektetett FDI/nemzeti jövedelem, vagy FDI/GDP arány. Miért? Egyáltalában nem azért, mert ezekbe a gazdaságokba kevés külföldi befektetés, FDI érkezett, hanem annak ellenére, hogy sok FDI jött! Ezekben a kis európai gazdaságokban azonban a hazai tulajdon, a hazai tőkebefektetés erősebb maradt, mint a globális tőke. Így azután az osztrák tőkemérleg lényegében egyensúlyban van: annyi tőke jött Ausztriába, mint amennyi onnan ment külföldre. Ha a tőkemérleg közel egyensúlyban van, akkor a profitmérleg is közelít az egyensúly felé, ezzel a fizetési mérleg is jól jár. Ezzel szemben Magyarország tőkemérlege, ennek következtében profitmérlege és fizetési mérlege felborult, mert mintegy 60 milliárd eurós FDI áll szemben a magyar befektetők főként a térségbe beruházott 4-5 milliárd euró közeli összegével.

Új brazil energiapolitika?

Scarcity in the midst of surplus
The Economist, August 16th 2007

Elsősorban etanol potenciáljára alapozva Brazília új célja nem más, mint energia nagyhatalommá válni. Az első megoldandó feladatnak mégis az

tűnik, hogy saját villanykörtéit égve tudja tartani. A folytonos napsütéssel, bővizű folyókkal és gazdag olajkinccsel megáldott országban ugyanis a

kormányzat és az energia lobbik kapcsolatát mély ellentétek terhelik, ez pedig megnehezíti úgy az energiatermelés növelését, mint a további technológiai befektetéseket. A probléma pedig sürgős megoldást kíván: az Acende nemzeti energia-cég jóslatai szerint ugyanis, ha 2012-ig marad az évi 4,8-5 %-os gazdasági növekedés, öt év múlva akár 28-32 %-ra is emelkedhet a rendszeres áramszünetekkel sújtott régiók száma Brazíliában.

A földgáz tekintetében is problémák vannak: amióta Bolíviában államosították a gázkitermelést, a brazil állami Petrobras ottani működése sem tartozik Rio de Janeiro ellenőrzése alá. A két ország közötti viszony – éppen ennek eredményeként – egyre kiszámíthatatlanabb. A Petrobras egyébként otthoni kitermeléseiben is visszaesést mutat, ami azért számít különösen bajos jelnek, mert az egyre kisebb csapadékmennyiségre tekintettel, a hatalmas ország elektromosságot szolgáltató hidroelektronikus telepeit is növekvő arányban gázzal működteti.

A kormány két nagyprojekttel igyekszik orvosolni a problémát – és mindkettőnek megvannak a maga kritikái. Az első terv egy új nukleáris reaktor építése lenne, Angra dos Reis-

ben. A másik ötlet – melynek gazdája némiképp ellentmondásos módon az Ibama nevű környezetvédelmi ügynökség – két új duzzasztógát építését irányozza elő a Madeira folyón. Utóbbi gátak a korábbi hasonló objektumoknál kisebbek, ugyanakkor termeléke-nyebbek lennének, és akár Brazília energiafogyasztásának 8 %-át is fedezhetnék. A gátak ötlete ellen természetesen heves tiltakozásba kezdtek az érintett települések lakói, valamint a bolíviai kormány is, hiszen „az országba érkező megnövekedett vízhozam növelheti a járványok veszélyét”.

Am ha el is készülnek a gátak, a 2012-re tervezett átadás – nemzetközi tapasztalatok szerint – akár 60-120 %-ot is késhet. Hogyan oldja meg Brazília addig is saját energiabiztonságát? Léteznek már olyan technológiák, melyek cukor-nád- és bioetanolforrásokból állítanak elő elektromosságot – két olyan nyersanyagból, melyből bőségesen áll rendelkezésre Brazíliában. Ezek azonban új és különösen drága technológiák, kiterjedt alkalmazásuk pedig az Amazonas őserdeinek még nagyobb ütemű kiirtását tenné elkerülhetetlenné. A megoldás sokkal inkább az energiatakarékossági normák bevezetése lehet – ez azonban éppen

olyan nehéz egy ekkora országban, mint amennyire könnyű javasolni azt.

Lapszél: igen, az igazi megoldás a legzöldebb energia, amit nem is használnak fel, tehát az energia megtakarítás. Csak gondoljuk, hogy Brazília messze van, de az energia probléma már körmünkre égett. A magyar gazdaságba befektetett európai energiaszolgáltatóknak egyáltalában nem érdeke az energiával való takarékoság, annál inkább mindenki másnak: a családoknak, az államnak, az önkormányzatoknak és a vállalkozásoknak. Az egyik legfontosabb magyar gazdaságpolitikai fordulatnak az energia piac területén van létjogosultsága, amely felértékelné a megtakarításokat és az alternatív energiaforrást. Brazília közel van, egyre közelebb, és ez is a globalizáció hatása.

Kalifornia: ahol a fű is zöldebb

Where the grass is greener
The Economist, August 16th 2007

A kaliforniai Los Angeles Magyarország-méretű agglomerációjában akad egy kisváros, melynek kezdetét és végét – a vidék hasonló településeivel szemben – átutazásunk alkalmával is könnyedén megállapíthatjuk. A sűrű elektromos vezetékhalózathoz oszlopok helyett a föld alatt fut, az utak kiváló állapotban vannak, a kiterjedt locsolórendszer ápolta gyep feltűnően zöldebb a máshol megszokottnál. Pedig Cerritos városa nem büszkélkedhet gazdag történelemmel, örökséggel vagy természeti kincsekkel: alig 50 esztendeje még csupán egy farmot találtunk mai központjában. Mára azonban az amerikai elővárosok fejlődésének mintapéldája lett.

Ahogy a hatalmas ország agglomerációs körzeteinek többsége, Cerritos is egyszerre "hálószo-ba" - azaz a közeli nagyvárosban dolgozó

családok otthona - és gazdasági gócpont, hiszen hagyományos telephelye autókereskedőknek, egy-egy nagy bevásárlóközpontnak és irodáknak. Cerritos összességében máris sokkal több munkahellyel büszkélkedhet, mint ahány lakosa van. Ennek köszönhetően tavaly közel 500 dollár forgalmi adót szedett be fejenként, többet, mint a felső 10.000 városaként számon tartott Santa Monica. Idén pedig Cerritos elkezdte földterületének intenzív értékesítését, az ingatlanárak folyamatos emelkedése alapján pedig ebből is tartós bevételre számíthat. És hogy ez a jelentéktelen agglomerációs kisváros mibe fekteti növekvő forrásait? Új, impozáns könyvtár-épülete és mozgásszínháza is a közelmúltban került átadásra. Bár a biztonság garantálása eredetileg a Los Angeles-i rendőrség feladatkörébe tartozik, Cerritos saját hivatalt és

irodahátteret épített a körzetért felelős sheriffnek, ezáltal segítve itteni munkáját. A statisztikák szerint nem hiába: a bűnözés tavaly óta számottevő mértékben csökkent.

Cerritos sikerének titka, hogy megfelelő stratégia szerint fogott fejlesztésekbe. Múzeumokat, könyvtárat, művészeti centrumot amerikai városok sora épített fellendülést várva – sikertelenül. Ebben a kisvárosban azonban utak és

vezetékek építésével kezdték, vonzó üzleti környezetet, iroda-parkokat alakítottak ki és fejlesztették a helyi oktatás színvonalát - ma itt található Kalifornia legjobb gimnáziuma is -. Hosszú távú terv keretében, csak ezek után kezdtek kulturális beruházásokba - akkor, amikor már a keresletet is megte-remtették hozzá. Az eredmény? Egy 2006-os felmérés szerint a városban lakók 96 %-a elégedett a közszolgáltatásokkal.

Lapszél: újból rólunk szól a mese, a 2007-2013 közötti EU pénzek felhasználásáról és ezen belül az önkormányzati beruházásokról. Mit is üzen a kaliforniai Cerritos nekünk? Elsősorban az üzleti környezetet kell fejleszteni, először a helyi keresletet kell növelni, majd ezt követően lehet az életminőséget emelő beruházásokat indítani. Mi teszünk mi? Először életminőséget emelő beruházásokat indítanak az önkormányzatok, sportcsarnokok, múzeumok, szennyvíztisztítók nőnek ki a földből, de az oktatási létesítmények és a helyi üzleti infrastruktúra alig kap pénzt. Ebből elsősorban kínálat lesz, ami nem találkozik kereslettel, mert nem nő helyben a kereset, a profit és a termelékenység. Tanuljunk Cerritos sikeréből, álljunk a fejünkről a talpunkra.

Helikopterből sólyom

From helicopter to hawk
The Economist, August 16th 2007

Az amerikai gazdaság ma a gyengélkedés jeleit mutatja, a központi bank (FED) elnöke pedig joggal figyelmeztet az infláció jelentette kockázatokra. Bár Ben Bernanke-t korábban sokszor ironikus jelzőkkel illették, amiért a pénzromlást választotta vessző-paripájának, ma már széles körben az alacsony infláció bajnokának nevezik. A FED jelenlegi várakozásai szerint a mérsékelt

növekedési ütem fennmarad a tengeren-túlon, ám a gazdasági kapacitások terén jelentkező nyomás növeli az inflációs kockázatokat.

Bernanke, aki tudományos körökben az 1930-as évek nagy depressziójának (Great Depression) elismert szakértője, láthatólag az 1970-es évtized nagy inflációjából (Great Inflation) is levonta a következtetéseket. A FED-vezér egy

nemrég elhangzott beszédében végleg leszámolt azzal a mítosszal, hogy megfelelő inflációs politikával elérhető a foglalkoztatottság folyamatos növekedése. A Kongresszus-ban Bernanke még keményebben fogalmazott: kijelentése szerint a FED a továbbiakban semmiféle gazdaságpolitikát nem tud támogatni, amely nem veszi elég komolyan az inflációs kihívásokat.

A kamatlábak 5,25 %-on történő befagyasztásáról született tavaly nyári döntés kedvezőnek bizonyult: az inflációt keretek közé szorítva elhárította egy újabb recesszió veszélyét. A FED kiszámíthatóan

kemény politikája biztosítja a befektetők sokaságát arról, hogy az olcsóbb pénz megjelenése nem jelent reális veszélyt számukra. Erre a kiszámíthatóságra pedig komoly szüksége van Amerikának, amikor a munkaerő-piac, az ingatlanszektor és a lakossági fogyasztás egyaránt gyengélkedést mutat. A piac láthatóan elfogadta Bernanke politikáját, mely szerint az inflációs célok nem lazítanak még a rövid távú gazdasági növekedés érdekében sem. Ám ha a makrogazdasági problémák tovább tornyosulnak, a FED nehéz időszak elé nézhet.

Lapszél: azóta a FED rákényszerült az újabb kamatvágásra, de megtartotta az infláció ellenes politika kemény élet. Emlékezzünk arra a korábbi FED politikára, amely 2001-2003 között 6,25 %-ról 1 %-ra vágta az amerikai alapkamatot, ezzel történelmi mélységbe vitte le az amerikai kamatszintet. Tette ezt a belső és globális recesszió megelőzésére: akkor valószínűleg nem volt más eszköz a globális pénzpiac könnyen bekövetkező összeomlásának megelőzésére. A 90-es évtizedben felfútt amerikai buborékok közül csak a dot.com lufi pukkadott ki, a vállalkozások, ingatlanpiacok és háztartások lufija nem. Most pukkan ki az ingatlanpiaci lufi, ezzel az amerikai háztartások akár negyede is veszélybe kerülhet, ami a háztartási buborék kipukkadásához is vezethet. Mit tesz ekkor majd a FED?

A nők másfajta karriert igényelnek!

Breaks and ladders

The Economist, July 19h 2007

A világ nagy cégei elkötelezetten növelik vezetőik között a hölgyek arányát. A KPMG azt tervezi, hogy 2010-ben már partnerei negyedéért felel majd női munkatárs, a Deloitte 2009-ig 31 %-ra emelné női

igazgatóinak arányát. Bár e célkitűzések ma már szinte mérsékeltnek hatnak, a vezető beosztású hölgyek arányának növelésekor nem szabad elfeledkeznünk róla, hogy a nők a megszokottól eltérő

karrierlehetőségeket igényelnek egy-egy vállalatnál. Családalapítás okán kb. 37 %-uk előbb-utóbb feladja állását, a szülést követően pedig mindössze 40 %-uk tud vagy akar ismét teljes idejű munkát vállalni. Ilyen körülmények között az számít igazán innovatív vállalatnak, mely maga tartja nyitva ajtaját visszatérni vágyó hölgy alkalmazottai előtt.

Érdekes jelenség, hogy e területen a különböző tanácsadó-cégek, bankok és hitelminősítők folytatnak leginkább előremutató politikát. A Booz Allen Hamilton vagy a Lehman Brothers már ma is fenntart olyan projektalapú munkahelyeket, melyek a teljes munkaidejű pozíciót nem vállaló nőknek megoldást jelenthetnek. Ezek a beosztások lehetnek napi részmunkaidős, vagy koncentrált -

havonta bizonyos számú napot felölelő - állások. Nem is szükséges más magyarázat tehát, miért tér vissza előbb-utóbb a világ négy legnagyobb pénzügyi tanácsadójához (Big Four) a tőlük korábban távozó hölgyek 80%-a – sokkal többen, mint az más ágazatok vállalatainál megszokott.

Egyébként a gyermekvállalás nem az egyedüli ok, amiért a nők jelentős számban egy időre feladják munkahelyüket. A társadalom elöregedésének sok helyütt érzékelhető problémája azt is eredményezi, hogy egyre többen és több energiát fordítanak idősebb rokonaik, hozzátartozóik ellátására, ápolására is. Az innovatív vállalatoknak a jövőben ezt is figyelembe kell venniük, foglalkoztatói politikájuk kialakításakor.

Lapszél: e rovatban következetesen képviseljük, hogy a nők felemelkedése a 21. század egyik legjelentősebb trendje, így mindent érdemes figyelniük, ami a nőkkel kapcsolatos. A nők az oktatásban és a munkában nyernek látványosan teret, de követi ezt majd az élet többi területe is, várhatóan még a politika sem lesz ez alól kivétel. Az égetően szükséges magyar demográfiai fordulat is természetesen csak a nők döntésein alapulhat, mert elsősorban a születésszám növelése – a várható életkor meghosszabbodása és a bevándorlás mellett - jelentheti a megoldást. A születésszám növelése nem megy munkahelyi fordulat nélkül, tehát svéd, dán, kanadai és francia mintára át kell alakítani a munkahely világát a nők számára. Ott ismerik ezt fel a legelőbb az üzleti életben, ahol kiemelkedően fontos a tehetség, a képzettség és a szakértelem, erről szól cikkünk is, ezt kellene minél több magyar vállalatnak követnie.

Tőkeötletek az egészségügyben

A capital idea

The Economist, July 19th 2007

A közismerten káosz amerikai egészségügyi rendszer napjainkban

újra a megújítási törekvések közép-pontjába került. Demokrata szená-

torok nemrég az általános egészségbiztosításról nyújtottak be újabb törvényjavaslatot. Jó okuk volt rá: az elmúlt tíz évben amerikaiak milliói vesztették el még a munkáltatójuk által korábban nyújtott egészségbiztosítást is. A mostani javaslat egyrészt kötelezné az amerikai polgárokat, hogy egyénileg kössenek egészségbiztosítást – másrészt a biztosítási piac átalakításával és különböző támogatásokkal lehetővé tenné, hogy ezt mindannyian meg is tehesék. A gazdasági szereplők és a demokráciák is megszüntetnék továbbá azt az Egyesült Államokban bevett rendszert, mely az egészségbiztosítást nyújtó munkáltatók számára adókedvezményt biztosít. A foglalkoztatottság és a biztosítottak közötti kapcsolat milliókat zár ki az egészségügyi ellátáshoz jutók köréből, miközben versenyképtelenné teszi a cégeket, hiszen a biztosítások ára évek óta az inflációt meghaladó mértékben nő.

Nagy változásokat sejtet a szövetségi államok fokozott aktivitása. Mások mellett Massachusetts és Kalifornia is saját általános biztosítási modelljén dolgozik, egyébként számos feltűnő hasonlósággal. Mindkét állam ösztönözné polgárait, hogy maguk kössenek biztosítást, a rászorulóknak pedig támogatást is biztosítana ehhez. Ha Washington nem akar nevetéssé válni, a Kongresszusnak és az elnöki adminisztrációnak is részt kell vállalnia a megújulásban. Egyes törvényhozási javaslatok a gyermekek általános biztosításának kialakításával kezdenék, melyet olyan forrásokból finanszíroznának, mint az ország dohányárak adójából származó hatalmas bevétele. Biztosak lehetünk benne, hogy számos más ötletet is hallunk majd a következő egy évben, hiszen az egészségbiztosítás a 2008-as elnökválasztási kampány egyik kulcstémájának ígérkezik, a jelöltek pedig máris egymásra licitálnak a kérdésben.

Lapszél: aktuális a magyar egészségügyi reformterveket összevetni az amerikai tényekkel. Az amerikai GDP 15 %-át költik egészségügyre, mégis mintegy 40 millió amerikainak nincsen biztosítása. Az összes egészségügyi kiadás 30-40 %-át a beteg életének utolsó három napjában költik el, tehát üzleti céllal, nem a valódi gyógyítás reményében. Az amerikai sürgősségi ellátásba terelik be azokat a betegeket, akiknek nincs biztosításuk, így leépítették a kórházi kapacitások jelentős részét, ami költség hatékony módszer, de nem egyenlíti ki az egész rendszer irracionális működését. A magyar egészségügyi reformnak alapvetően egy rendszert kell kizárnia a példák közül: az amerikai rendszert.

Angol gazdaság

Linguistic follies

The Economist, July 19th 2007

Napjainkban kiváló alkalom nyílik, hogy egyenesen Brüsszelben figyeljük meg az angol közös európai nyelvvé válását. Az angol ajkúak számára, akik hagyományaosan lusták más nyelvet tanulni, az unió fővárosa egyre kellemesebb hellyé válik akár munkavállalás, akár turistáskodás szempontjából nézzük. Mielőtt félreértenénk: nem a kulturális habitus változásáról van szó, inkább gazdasági hatékonyságról és politikai korrektségről. A növekvő Európában az angol maga mögé utasította mindkét hagyományos integrációs nyelvet, a franciát és a németet is. Paradox módon, bár a 27 tagállam közösségének ma 23 hivatalos nyelve van, a bővülés sokkal inkább ellenkező hatást fejt ki: mindenki angolul beszél az uniós intézményekben. Az angol a leg-egyszerűbb és leginkább univerzális megoldás a nyelvi akadályok áthidalására.

De jót jelent-e mindez Európa számára? Minden bizonnyal növeli a hatékonyságot. Ugyanakkor új akadályokat állíthat az egyébként egy nyelvet beszélők közé. Az angol anyanyelvűek számára különös

feladatot, a tanult angolt használóknak pedig komoly nehézséget is jelenthet a nyelv újabbnál újabb verzióinak, szlengeinek felbukka-nása, melyek immár függetlenül fejlődnek az angol eredeti hagyományaitól és szabályrendszerétől. Francois Grin svájci közgazdász szerint persze Nagy-Britannia így is remekül jár a folyamattal: az angoltanítás iránti folyamatosan növekvő kereslet afféle „rejtett transzfert” jelent mindazon országok számára, melyek anyanyelv-ként beszélnek a nyelvet.

A többi ország azonban nem feltétlenül csak az egyszerűség előnyeit élvezi. Az angol dominanciája ugyanis blokkolja a polgárok hajlandóságát arra, hogy más nyelveket (is) tanuljanak. Egyes gazdasági szektorokban máris arra panaszkodnak, hogy képtelenség német vagy francia nyelven értő szakértőket találni. Az Baetens Beardsmore, az Európai Bizottság szakértője szerint a problémát már napjainkban orvosolni lehetne azzal, hogy az iskolákban az angolt nem második, csupán harmadik nyelvként tanítanák egy másik idegen nyelv után.

Lapszél: az ír gazdasági csoda természetes forrása volt, hogy a kelta írek angolul beszéltek, de a skandináv gazdasági sikernek is része, hogy a teljes népesség beszél angolul. Magyarországnak ideje lenne meghoznia egy fontos döntést: az angolt hivatalos nyelvvé kellene tenni az oktatásban, munkában és az élet minden területén. Nem egyszerűen azt állítjuk, hogy kötelezővé kellene tenni az angol nyelv tanítását az iskolákban, hanem azt is, hogy a magyar mellett az angolt kellene hivatalos államnyelvvé nyilvánítani. Ez nem tréfa, hanem a magyar nemzetstratégia egyik pillére!

2008: egy világos választás

The cross of gold

The Economist, July 19th 2007

Miután a jövő évi amerikai elnökjelöltek névsora már 15 hónappal a voksolás napja előtt nyilvánosságnak örvend, azt aligha mondhatjuk majd, hogy nem volt lehetőség a választói döntés kiérlelésére. A 2008-as kampány aligha szól majd másról, mint Amerika globalizációhoz fűződő viszonyáról, különböző szinteken, a szociálpolitikától az iraki kérdésig bezárólag. A háború ügyében köztudott: a demokraták minden jelöltje gyors kivonulást, a republikánus kandidánsok többsége pedig további katonai jelenlétet szorgalmazna Irakban. Ám ha az elnök-választásig nem változik a jelenlegi közel-keleti helyzet, a konzervatív jelöltek is rákényszerülnek, hogy egyre élesebben bírálják Washing-ton iraki politikáját. A kampány fő témáját tekintve tehát inkább csak populisták egymásra licitálás várható.

Sokkal érdekesebb, és kevésbé átlátszó véleménycsaták elé nézünk a nemzetközi kereskedelem kérdéseiben. Ezen a területen ugyanis a demokraták sokat változtak. Az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA) egykori kezdeményezői, akik Kínának határozatlan idejű különleges státuszt adományoztak a kétoldalú kereskedelemben, és mellesleg átlendítették Amerikát a WTO uruguay-i fordulóján, ma már másképp gondolkodnak a hasonló ügyekben. Olyannyira, hogy a demokrata elnökjelöltek közül ma valószínűleg senki sem vállalná a "szabadkereskedelmi-párti" jelzót. A még leginkább centristának számító Hillary Clinton gyakorlatilag egyenesen a nemzetközi kereskedelem iránti szkepticizmus-ra építi gazdaságpolitikai kampányát. Ellenzi a szabadkereskedelmi megállapodást

Dél-Koreával, a Kongresszusban pedig ellene szavazott a Közép-Amerikai Szabad-kereskedelmi Egyezmény létrehozásának. Párton belüli riválisai még tovább mentek. Barack Obama és John Edwards rendszeresen, élesen kritizálja a NAFTA-t, és annak újratárgyalására szólított fel kampánybeszédeiben. A három jelölt közül mindegyik elveti azt a közelmúltbeli kezdeményezést, mely sürgős esetekben gyors-tárgyalásokra adna jogot az elnöknek kereskedelmi ügyekben. Pedig a protekcionizmus nem megoldás a globalizáció jelentette nehézségekre, a szabadkereskedelem

jelentette árverseny pedig amerikaiak milliói számára teszi elérhetővé a középosztályhoz tartozó életszínvonalat.

A veszély abban áll, hogy a republikánusokból mélységesen kiábrándult választók nem kérdőjelezik meg eléggé a demokraták populizmusát. Olyasmit is elfogadnak tőlük, amire kár volna építeni. Persze lehet, hogy ez sem számít. A Pew közvélemény-kutató legutóbbi felmérése szerint csupán az amerikaiak egyharmada gondolja úgy, hogy politikusai valóban azt teszik, amit egyébként elméletben jónak látnának.

Lapszél: a globális közvélemény véleménye valóban változik a globalizációval kapcsolatban. Már aligha véli úgy bárki, hogy mindenki automatikusan nyer a globalizációval, pedig a neoliberais szabadpiaci gondolat korábban nagy népszerűséget élvezett. Az amerikai közvélemény, ahogy bármelyik más ország közvéleménye, nem lesz képes árnyalt képet alkotni a globális/nemzeti/lokális vitában: marad a populizmus. A jövőben gyakorlatilag minden erős politikai csoportnak szinte kötelező programjává válik a globalizáció bírálata, a védekezés hangsúlyozása, még azokban az országokban is, amelyek egyértelműen a globalizáció nyertesei. A radikális hang a globalizáció radikalizmusára lesz válasz: Hegel örülne e szép dialektikának. Persze paradox a dolog, mert akkor válik a világ közvéleménye egyre kétkedőbbé a globalizációval kapcsolatban, amikor annál már egy másik folyamat erősebb lesz, és ez a regionalizáció.

Öt év nyomás alatt

Five years under the tumb
The Economist, July 26th 2007

Az amerikai vállalati szféra máig azt tanulja, hogyan boldoguljon az Enron öt évvel ezelőtti bukását követően bevezetett szigorú szabályozás közepette. A Sarbanes-Oxley törvény,

melyet 2002. júliusában ratifikált Bush elnök, Franklin Delano Roosevelttől óta a legátfogóbb reformnak számít a tengerentúli üzleti világ szabályrendszerében. A cél az volt,

hogy visszaállítsák a közbizalmat a gazdasági szférában az Enron vagy a WorldCom világraszóló korrupciós ügyeinek napvilágra kerülését követően. A törvény először is létrehozott egy új hitelképesség-vizsgáló testületet a nagyvállalati szféra rendszeres auditálására. Másrészt minden nagyvállalatnak külön-külön is létre kellett hoznia a menedzs-menttől független ellenőrző bizottságát. A felsővezetőknek tilos lett saját vállalataik kölcsöneit igénybe venniük, miközben személyes felelősséget kell vállalniuk a cég nagy összegű pénzkihelyezéseikért. A rendkívül szigorú rendelkezésekről fogalmazóik is azt tartják, hogy ma már másképpen írnák meg őket. „Ám azok nem normális idők voltak” – magyarázza Paul Sarbanes szenátor.

A törvényt érő kritikák sok-rétűek. Az új testületek létrehozása és fenntartása a korábban jósoltnál sokkal több pénzbe kerül a vállalatok számára, másrészt a szigor részben alááshatja az amerikai vállalkozói szellemet is – miközben kétségtelenül növeli a

társasági jogi ügyvédekre háruló feladatokat és lehetőségeket. A törvény gyakorlatilag lebeszéli a cégeket a kockázatvállalásról – állítják még a legfrissebb, 2007-es tanulmányok is. Az amerikai nagyvállalatok 2002 óta érezhetően kevesebbet költenek kutatás-fejlesztésre, miközben látványosan növelték készpénzkészleteik arányát.

Ugyanakkor vitathatatlan, hogy a vállalati szféra lassan elsajátítja a szigorú szabályrendszert, és ilyen körülmények között is képes csökkenteni a költségeit. A független ellenőrző testületekre 2006-ban átlagosan elköltött 2,9 millió dollár már 23 %-kal kevesebb volt, mint 2005-ben. Csak hosszabb távon derül ki, hogy az alapvetően decentralizált amerikai gazdasági szabályozásnak, ill. a vállalatok tulajdonosi és vezetői struktúrái hagyományos kettősségének tulajdonítható visszaéléseket a 2002-ben bevezetett törvény végleg ellehetetlenítette-e. Az azonban biztos, hogy az üzleti világ, ha lassan is, de mindenhez alkalmazkodik.

Lapszél: annyi mindenesetre bizonyos, hogy azóta nem volt nagyobb vihart kiváltó csalárd üzleti csőd.

Japán befektetések Kínában

Questioning the Middle Kingdom
The Economist, July 26th 2007

Amikor 2008 tavaszán befejezik Kína – és egyben a világ – legmagasabb felhőkarcolójának építését Shanghájban, ugyanúgy jelképezi majd a hatalmas ország gazdasági erejét, mint Japánnal kialakult egymásrautaltságát. Az új, egy-milliárd dollárba kerülő Pénzügyi Központ épületét ugyanis egy japán fejlesztő cég, a Mori húzza fel a kínai metropoliszban. A sziget-ország befektetői tudják, hova rakják a pénzüket. Amikor közel 30 évvel ezelőtt Kína megnyitotta kapuit a külföldi tőke előtt, elsőként a japán üzleti élet képviselői érkeztek meg nagy testvérük földjére, és Japán ma is a harmadik legnagyobb befektetőnek számít Kínában Hong Kong és az adóparadicsomként harmadik országok tőkescsoportjait képviselő Virgin-szigetek után. Az ázsiai óriás épp ezekben a hónapokban vette át az Egyesült Államoktól a „Japán legnagyobb kereskedelmi partnere” címet.

A szigetországból eredő befektetések mindennek ellenére

visszaesőben vannak Kínában. A 2006-ban 4,5 milliárd dollár értékben érkező japán működőtőke 30 %-os csökkenést jelent a 2005-ös 6,5 milliárdhoz képest. Japán-ban egyre több cég tartózkodik termelőtevékenységének Kínába helyezésétől, és inkább harmadik országot választ, vagy éppen otthon tartja üzletét. Aki a nagy testvérnél létesít érdekeltséget, jórészt ma is csak az olcsó munkaerő miatt teszi, semmiképp sem a magas hozzáadott értékben bízva. Ahogy a technológiai fejlettség és a szellemi tulajdon egyre fontosabbá válik az árral szemben, Kína komparatív előnye, és ezzel vonzereje is fogyatkozni kezd. Az olyan műszaki cikkeket gyártó nagyvállalatok, mint a Canon vagy a Sharp ennek alapján döntött úgy: összeszerelő-egységeit Kínában hagyja, ám fejlesztési tevékenységét inkább Japánba telepíti. Az összes transznacionális japán cég körében végzett felmérés szerint Kínát a korábbi 91 %-kal szemben immár csak 77 % nevezi a legkedvezőbb befektetési helyszínnek.

Lapszél: íme megint egy figyelmeztető jel arra, hogy Kína gazdasági felemelkedése beleütközhet a minőségi szűk keresztmetszetek problémájába. De talán még fontosabb a cikk egy közgazdasági üzenete: „...a technológiai fejlettség és a szellemi tulajdon egyre fontosabbá válik az árral szemben”. Itt van az eb elhantolva, ez a mi bajunk. Az igazi veszély az egész közép- és kelet-európai térség számára nem az, hogy az olcsó termelés elmegy Kínába, hanem az, hogy a technológiai fejlesztések nem érkeznek meg a régióba. Itt van a közeledő magyar gazdasági válság kulcsa, tehát,

hogy az 1990 óta kialakult új piaczgazdasági struktúra alacsony hozzáadott értékű, nem K+F és innováció igényes, tehát a jövőben elkerülhetetlenül leértékelődik.

Változó japán demográfia

Cloud, or silver linings?

The Economist, July 26th 2007

Nem csak Európát sújtják népesedési problémák: japánban a társadalom még nálunk is gyorsabban öregszik, és úgy a közintézmények, mint a kormány csak lassan látszik reagálni a sürgető kihívásra. Pedig utóbbinak különösképp érdeke volna egy új stratégia: a nemzeti politikát hirdető, ám közben az idősök ellátási rendszerének megújítását elodázó liberális-demokrata kabinetet a következő választáson a korosabb választói csoportok könnyedén megbuktathatják.

Japánban a második világ-háború után még csupán a társadalom 5 %-át tették ki a 65 év fölöttiek – ma már az ötödét. A születéskor várható élettartam 1947-ben 50 év volt, ma már 82. 2005-ben már csupán 1,26 volt a termékenységi ráta - azaz az egy nőre jutó gyermekek száma -. És a ráadás: 2015-ig maradéktalanul nyugdíjba vonul majd a háború utáni baby boom-generáció, és az idősök aránya eléri majd a teljes lakosság negyedét. Nyugdíjazásuk mind a vállalati-, mind az állami szféra számára komoly fejtörést okoz.

2030-ra minden két munkavállalóra jut majd egy nyugdíjas korú, azaz a társadalom két aktív tagja finanszíroz majd egy passzív tagot. 2050-re ez az arány akár 3:2-re is változhat – a nyugdíjasok javára. Ki fizeti majd meg a nyugdíjukat? A mai pályakezdők aligha. Kétharmaduk ugyanis még saját magánnyugdíjpénztári szám-lával sem rendelkezik, a fiatalok megtakarításai sokszor önálló egzisztenciájuk garantálásához sem elegendőek.

A demográfiai tendenciáknak természetesen vannak más oldalai is: ahogy a kisebb települések fiataljai a városba költöznek a jobb megélhetés reményében, úgy a tradicionális mezőgazdasági termelés és a vidéken élő idősök ellátása egyaránt veszélybe kerül, a helyzetükkel elégedetlen társadalmi csoportok pedig az államtól, a politikától várják majd megoldást. Teszik ezt már ma is: Tokióban mindennaposnak számít a magasabb agrártámogatásokért demonstráló farmerek megjelenése a minisztériumokat körülvevő kordonoknál.

Japánban a vállalatok tradicionálisan nagyobb szerepet játszanak a polgárokat kiszolgáló jóléti rendszer fenntartásában, mint más fejlett országokban. Talán a hosszabb munkaidő az oka, hogy a japánok életében az iroda nem csupán a hivatás, de a társadalmi kapcsolatok szempontjából is meghatározó helyszín. Közgazdászok szerint éppen itt, a foglalkoztatás és a nyugdíjazás hagyományaiban szükséges változás, utóbbiak ugyanis nem alkalmazkodtak elég gyorsan a módosuló demográfiai trendekhez. A legtöbb cégnél még mindig csupán 60 év a nyugdíjkorhatár, melyet minden bizonnyal emelni kellene - akár 70 évre -, bővítve a rendszert az idős alkalmazottak számára kínált rész-munkaidős álláshelyek kialakításával.

Szintén részmegoldás lehet a munkavállalói korban lévő nők aktivitási rátájának növelése - Japánban csupán 63 %-uk dolgozik, ellentétben például az angolszász országokban mért 68 %-os szinttel -. A hölgyek számára kínált állásokat annak tudatában kell kialakítani, hogy ismert tény: a biztos munkahelyi háttérrel és visszatérési

lehetőséggel rendelkező nők esetében a gyermekvállalási kedv is nagyobb. Tehát foglalkoztatottságuk növelése egyúttal a 2005 óta csökkenő japán népesség számára is kedvező következményekkel járhat. Ha pedig egy családban az anya is munkát vállal, ezzel terheket vesz le férje válláról, aki így maga is több időt tölthet otthon.

Az ideális munkahely-család egyensúly a munkáltatónak, a vállalatnak is jó – ez az, ami a baljós demográfiai folyamatokra is megoldást kínálhat Japánban.

Lapszél: a mai globális kor egyik sajátossága, hogy mind a lehetőségek, mind a problémák, kockázatok globálisak. A mai Japán gondok a holnap magyar bajai, mert a magyar várható életkor kitolódása –ami a nemzetstratégia egyik alapcélja - kedvezőtlenül változtatja az aktív/eltartott arányt. A cikk, ahogy a szakértők többsége

részmegoldásokat ad: nők magasabb aktivitása, nyugdíjkorhatár kitolása, nyugdíjak reálértékének lemorzsolása, bevándorlás, magasabb születésszám etc. Rovatunk szerint ezek fontosak, de nem elégségesek, valami másra, egészen új dologra van szükség. Újra kell fogalmazni az aktív és eltartott szerepeket: meg kell szüntetni az inaktivitást! A mai modern társadalomban egy sor olyan szerepre és tevékenységre szükség van, amit önkéntes alapon, fizetség nélkül, csere alapon meg lehet oldani, és amit az idősek is el tudnak látni. Miért is kellene úgy felfogni az idős kort, mint inaktív kort, miért ne lehetne úgy felfogni, mint sajátos részmunkaidős foglalkoztatást? A nem-piaci munkák, tehát a társadalom részére végzett önkéntes munkák meghatározására és megszervezésére új állami-civil szervezeteket kellene alapítani, és oldani kellene a munka/szabadidő/nyugdíjas idő mára túlhaladott elválasztását.

Demográfia és termékenység

In vitro veritas

The Economist, July 26th 2007

A meddőség egészen napjainkig magánügynek számított a fejlődő országokban. Egyre több helyen ébrednek rá azonban, hogy a különböző megtermékenyítési technológiákat – tekintettel a romló demográfiai helyzetre – érdemes lenne minél bőségesebb állami forrásokból finanszírozni. Egyes európai országokban, mint Dániában, ahol a mesterséges megtermékenyítést (IVF) már évek óta elterjedten alkalmazzák, a társadalom reprodukciós szintje sokkal kevésbé ad okot az aggodalomra, mint ahol elzár-kóznak a módszer állami támogatásától – ahogy azt Nagy-Britanniában is teszik. Pedig az amerikai RAND kutatóintézet becslései szerint csak a szigetországban évi 10 ezerrel nőne az újszülöttek száma,

ha a dánokhoz hasonló mértékben támogatnák az IVF-et. Ehhez mintegy 250-430 millió fonttal kellene többet költeni a rendszerre – ami egyrészt koránt-sem elhanyagolható összeg, ám még így is kevesebb, mint amennyiből más népességnövelő intézkedések finanszírozhatók lennének.

A mesterséges megtermékenyítés természetesen nem kockázat nélküli: az anyák esetében valamelyest gyorsítja az öregedést, a gyermekeknél pedig magasabb a születési rendellenességek kockázata, mint természetes fogantatás esetében. Európának azonban sürgősen szembe kell néznie demográfiai problémáival, és egyelőre nem hallhattunk olyan megoldást, ami mellett ne vetődne fel az IVF szélesebb körű alkalmazása is.

Lapszél: ahogy nálunk is. A magyar népesség európai átlagot meghaladó „elhasználódását” az is mutatja, hogy a fiatalok ötöde terméketlen: ez messze

meghaladja az európai átlagot. A megoldás része a cikk által javasolt módszer, és ez szintén nélkülözhetetlen eleme a magyar nemzetstratégiának.

Tőkepiacok: még nem múlt el a veszély

Rocky terrain ahead

The Economist, August 30th 2007

Bár a világméretű tőzsdekrízis alábbhagyni látszik, valójában csupán a bizonytalanság hang-súlyai tevődtek át. Miközben az állami kincstárjegyek iránt globálisan megnőtt a kereslet, a részvénypiacok további jelentős csökkenést könyvelhettek el. Miközben a nemzeti bankok világ-szerte rövid távú fizetőképességükért aggódnak, a lakossági fogyasztás csökken, az amerikai ingatlanpiac pedig évtizedes vissza-esést mutat, a veszély korántsem múlt el. A Wall Street meghatározó elemzői, mint a JPMorgan ráadásul akár több évre elhúzódó pangást vár olyan meghatározó faktorok, mint a lakásvásárlás terén. Ennek fő oka, hogy miközben a kereslet csökken, az ingatlan-beruházások robbanásszerű bővülése nem áll meg, a tengerentúlon

befektetők tehát nem létező piacra termelnek.

Az amerikai központi banktól (FED) számos elemző a kamatlábak csökkentését várja. Az USA gazdasági növekedése azonban még ezzel együtt is, legalább 1 százalékponttal visszaeshet 2008-ban. És hogy milyen hatással lehet az Egyesült Államok gyengélkedése a világ többi országára? Tekintettel a fejlődő országok hatalmas valuta-tartalékaira, valamint amerikai állampapírokba fektetett vagyonuk-ra, a krízis legalább olyan jelentős lehet számukra, mint az a korábbi világméretű visszaesések esetében jellemző volt. Ráadásul, amíg Amerika a jelenlegi arányhoz hasonlóan többet fogyaszt, mint amennyit termel, komoly függőségi viszonyban tartja a világ többi országát is.

Lapszél: jogos a figyelmeztetés. A globális gazdaságban már hosszabb ideje, valamikor 1997 óta benne van egy nagy válság, de ezt eddig ügyes kormányzati húzásokkal sikerült kivédeni. A válság azonban, mint a búvópatak, hol itt, hol ott felszínre tör. Több jel mutat arra, hogy 2010-11 körül lehet egy olyan pont, amikor már nem lehet megfékezni ennek a földalatti folyónak az erejét: lehetséges egy nagy globális pénzügyi válság.

Atomreneszánsz

Atomic renaissance

The Economist, Sept 6th 2007

Az amerikai nukleáris energia-ipar egy nemzedék óta nem tapasztalt növekedésre készül, mely élénken befolyásolhatja a világ többi országát is. Az illetékes washingtoni hivatal jelenleg 12 kérelmet bírál el újabb nukleáris erőművek építésére az USA különböző pontjain – és jövőre még legalább ugyanennyi terv beérkezése várható, melyek a következő 30 évben megvalósítandó beruházásokra vonatkoznak majd. Ha mindet elfogadnák, a nukleáris reaktorok száma akár harmadával is nőhet az Egyesült Államokban, a telepek teljesítménye pedig – a technológiai fejlődésnek köszönhetően – messze meghaladhatja a korábban építettekét.

Az 1970-es években a nukleáris reaktorok építése azért rekedt meg, mert túl drágának bizonyultak a beruházások, bár tény, hogy üzemeltetésük akkor is olcsónak számított. A megtérülés minden-esetre lassú: a legutóbb üzembe helyezett amerikai erőmű, az 1996-ban Tennesseeben átadott Watts Bar számítások szerint 23 év alatt hozza majd vissza az árát. Annak idején szintén a nukleáris energia további elterjedése ellen hatott a Csernobilban 1986-ban történt katasztrófa, melyet egyetlen nyugati ország sem kívánt saját területén

megkísérteni. Napjainkra azonban komoly változások történtek. Az amerikai General Electric, a Westinghouse vagy a francia AREVA a korábbinál sokkal biztonságosabb és egyszerűbb technológiát alkalmaz, melyek segítségével gyorsabban, olcsóbban és kockázatmentesebben építhetőek új erőművek.

Az égbe szökő olajárak, valamint a globális felmelegedés megoldásának kényszere egyaránt előtérbe helyezi az egyszer már leírt nukleáris energiát. Az atomerőművek gyakorlatilag nem termelnek üvegházhatású gázt. Bár a banki hitelezők egyelőre nem tartják kockázat nélkülinek az új engedélyek kiadását – említett nagyvállalatok mintaprojektjeinél ugyanis komoly költségtúllépéseket tapasztaltak –, az amerikai kormány és a Kongresszus is teljes mellszélességgel támogatja a beruházások megindulását. Az építők hitelképességének javítása érdekében széleskörű kormányzati támogatásokra és a hitelgaranciák átvállalására is számíthatnak Washingtontól.

A kormány ugyanakkor nem tudja egyedül megoldani a nukleáris hulladék problémáját: ahogy a világon mindenütt, úgy még Amerikában is megoldatlan a fűtőelemek tárolása. Elméletben minden szakértő a

földalatti telepek kialakítását ajánlja, illet azonban még szinte sehol nem hoztak létre működőképes állapot-ban. Az Egyesült Államok környezetvédelmi szervezetei már az 1970-es évektől aktív lobbi-tevékenységet folytatnak, hogy ne jöhessenek létre hasonló létesít-mények. Ennek ellenére,

Lapszél: az atomrenewánsz a magyar energiapolitika számára is megfontolásra érdemes üzenetet hordoz.

kevesen gondolják úgy, hogy az atomhulladék kérdése ellehetetlenítené az új nukleáris rene-szánszt. Erre csupán egy újabb, csernobilihoz hasonló katasztró-fának lenne esélye – éppen ezért minden érintett fokozott éberséggel dolgozik azon, hogy ez ne következessen be.

Dobd el a másik cipőd is!

Another shoe to drop
The Economist, September 13th 2007

Évtizedeken át a világszintű gazdasági visszaesések lehetséges forgatókönyveiben mindig központi helyen szerepelt a dollár válsága. Az ismerős recept: Amerika annyira függ a külföldi valutától, hogy az túlon túl sérülékennyé teszi. Ha pedig a befektetők egyszer csak úgy döntenek: nem vásárolják tovább a dollárt: a tengerentúli piacok zuhanni kezdenek, a zöldhasú rohamosan veszít értékéből, az amerikai központi bank (FED) többé nem csökkent kamatot, és kész az oda-vissza ható gazdasági krízis.

2007 nyarán bebizonyosodott, hogy a világ nem ilyen egyszerű. A piacok zuhantak, a tőzsdék globá-lisan estek, miközben az egésznek minimális köze volt csupán az amerikai valuta gyengélkedéséhez. A dollár persze

mélyrepülésben volt, különösen, miután a FED szeptember 18-ra kamatlábsök-kentést helyezett kilátásba, és különösen az euróval és a jennel szemben - szeptember 12-én a dollár elérte 1,39:1-es történelmi mélypontját a közös európai valutával szemben -. Ha azonban közelebbről megvizsgáljuk az ese-ményeket, láthatóvá válik, hogy az augusztus elején kezdődött hitel-piaci válság során, a vezető valutákkal szemben mindössze 1,5 %-ot esett a zöldhasú árfolyama.

A pénzpiac tehát távol állt a pánikreakcióktól. A válság anélkül teljesedett ki az Egyesült Államok-ban, hogy a dollár ebben meghatá-rozó szerepet játszott volna. Augusztusban az USA elveszített közel 4.000

álláshelyet - a 3 nyári hónapra vetítve még többet -, és bizonyossá vált, hogy az ennek tetejébe kapott hitelválságtól függetlenül is komoly bajok vannak. A FED nem véletlenül jelentette be a rövid távú kamatlábak szeptemberi csökkentését – végül pedig főleg ez eredményezte a dollár esésének erősödését is. Különösen, hogy az Európai Központi Bank (ECB) illetékesei utaltak rá: az euró-zónában még idén várhatóan kamatláb-emelkedés következik be.

Mindettől függetlenül, a valódi veszélyt továbbra is az a forgató-könyv jelenti, ha a rekordméretű amerikai költségvetési hiány külföldi magánfinanszírozói egyszer úgy

döntenek, nem érdemes tovább dollárba fektetniük. Ken Rogoff, a Harvard Egyetem közgazdásza szerint Amerika pénzügyi világ-központként kialakított imázsa megkopóban van. Az olcsó és jó minőségű befektetések hazájának vége, így teljesen ésszerű lenne egy lejjebb értékelt dollár, ugyanakkor magasabb kamatlábak bevezetése. Persze a dollár még így is olcsónak számít - 2002-es csúcértékéből közel 20 %-ot veszített -, az USA pedig stabilan csökkenti külkereskedelmi deficitjét - exportban 14 %-os, importban csupán 5 %-os éves növekedést mutat -. Ha e tendencia folytatódik, a dollár biztonságban érezheti magát.

Lapszél: a dollár árfolyammozgását az elemzők szinte kizárólag a pénzügyi és gazdasági folyamatoknak tudják be, pedig van itt más is. Az amerikai kormány stratégiai döntései rendre megjelennek a FED döntéseiben, ahogy az 2001 és 2003 között mindenki számára világos volt, vagy legutóbb az 500 bázispontos kamatcsökkentésből látszik. Ha a dollár alulértékelt, annak lehetséges, hogy az amerikai politikai és gazdasági stratégiában gyökerező okai vannak. Miért jó egy alulértékelt valuta? A világban felhalmozott dollártartalékok kevesebbet érnek, az Amerikába irányuló befektetések vonzóbbak, az importért többet kell adni, az exportért többet lehet kapni, így csökkenhet a külkereskedelmi deficit: mintha éppen ezek lennének az amerikai stratégiai érdekek. Lehet, hogy mindez csak véletlen?

EU-TRENDEK

Körbejár a pénz az EU-ban?

Money-go-round

The Economist, July 26th 2007

Az Európai Unió költségvetésének csaknem egyharmadát - közel 350 milliárd eurót - teszik ki azok a kohéziós alapok, melyek a kevésbé fejlett tagállamok infrastrukturális fejlesztéseit hivatottak finanszírozni. Mivel ezek a pénzek többségében nem kormányokhoz, hanem akár határokon átívelő régiókhoz kerülnek, az euró-szkeptikusok számára régóta alapot adnak a „lappangó föderalizmus”, a nemzeti határok lebontásának kritikájára. Ahogy a brit Függetlenség Párt (Independence Party) egyik európai parlamenti képviselője fogalmaz: „miért finanszírozzunk metróberuházásokat Budapesten vagy Varsóban, miközben a londoni tömegközlekedést is a csőd környékezi?” Pedig az Európai Bizottság – megelőzni szándékozván a kritikákat – a korábbinál sokkal szigorúbb ellenőrzési rendszerrel szűri a szegényebb tagállamok pályázatait, és rég nem bízik már a kormányok által megfogalmazott szükségletekben. A fejlett tagállamok ráadásul az olcsó

munkaerő és áru szabad mozgásának köszönhetően eleve rendkívül jól jártak az újonnan felvett országokkal. A beruházás a nagyobb és jobban felszerelt közös piacba pedig ugyanúgy az ő gazdasági érdekük is.

A botrány nem az, hogy a gazdagok támogatásokat nyújtanak a jobban rászorulóknak. Sokkal inkább problémás az a jelenség, ahogy a fejlesztésre szánt pénzek nagy arányban visszacsurognak a jómódú tagállamokba. A legkevésbé szegény EU-tagok ugyanis 1-1 fejletlenebb régiójuk alapján komoly támogatásokat kapnak: elég csupán Németország keleti felére vagy Olaszország déli részére gondolnunk. Független szakértői jelentések már 2003 óta szorgalmazzák, hogy a közösség gazdagabb tagállamai finanszírozzák saját zsebből regionális projektjeiket, ám a nagy országok eddig megakadályozták a paradigma-váltást. Egyes eurokraták – többek között maga a regionális fejlesztésért felelős lengyel biztos, Danuta Hübner – úgy véli, szükséges, hogy a gazdag

tagországok polgárai is találkozzanak az uniónak köszönhető fejlesztésekkel, különben az egész integráció hasznát

elvitatnák. Brüsszel éppen ezért rendkívül fontosnak tartja a „látvány-politizálást”.

Lapszél: nem ez a botrány, hanem az, hogy az EU pénzek jelentős része nálunk majd nem a versenyképesség emelését célozza, hanem a könnyebb ellenállást választva a könnyebb életet finanszírozza. Ez politikailag népszerű lesz, de gazdaságilag káros, mert – ahogy korábban is láttuk - nem teremt keresletet a kínálattal szemben. Nem jobb munkahely, bér, vállalkozás és magasabb profit lesz az eredménye.

Az állam hosszú puskacsöve

The long arm of the state
The Economist, August 30th 2007

Nicolas Sarkozy hivatalba lépése óta egyik legátfogóbb beszédét tartotta augusztus 30-án a MEDEF francia üzleti fórum részvevői előtt. A francia állam megújítási terveinek részleteit soroló felszólalásában a munkanélküliség 8 %-ról 5 %-ra való csökkentését ígérte 2012-ig, emellett teljes körű adó-reformot és a szociális hozzájárulások rendszerének átalakítását. Az új elnök kiemelte: nem lehet más célja, mint modernizálni az államot és felülírni a nemzetközi köztudatban a protekcionista Franciaország képét.

Mi tagadás, Sarkozynek sok dolga lesz, ha valóra akarja váltani programját. Az 1980-as évek elején és az 1990-es évek közepén lezajlott két privatizációs hullámot követően az állami kézben lévő vállalatok aránya még mindig messze a legmagasabb

Nyugat-Európában. Ha beleszámoljuk a minimum 10 %-os állami részesedéssel működő cégeket is, a francia gazdaságnak csaknem 10 %-a - összesen közel 400 milliárd dollár értékben - ma is az állam kezében van. Nagy-Britanniában ez a vagyonszössze 30 milliárd dollárra rúg. A francia munkavállalók 5 %-a dolgozik állami alkalmazásban, 200 ezerrel többen, mint a világháborút követő nagy államosítások idején - a szigetországban az arány csupán 1 % -.

Franciaországban az állam számára stratégiaileg fontos vállalatok listáján mintegy 70 cég szerepel, többnyire az energiaipar, a nehézgép-gyártás, valamint a védelem- és repülőgépipar területén. Az állami cégek részvétele magántulajdonú vállalatokban mégis elenyésző.

Lapszél: mitől is várja az új francia elnök a francia gazdaság felvirágzását? Egy teljes körű adóreformtól! Mi indította el Szlovákiát és Romániát, előbb a balti államokat a

gyors GDP növekedés útján felfelé? A teljes körű adóreform? Mi a mi legnagyobb gondunk? Az adórendszer. Mi a teendő? Igen, egy teljes körű, gazdasági és társadalmi konszenzust élvező adóreform.

Európai energiapiac: nehéz helyzet

Breaking up is hard to do

The Economist, September 13th 2007

Jean-Pierre Jouyet francia energiaügyi miniszter szavai szerint mindössze arról van szó, hogy „Európa saját érdekeit védi, ennek pedig semmi köze a protekcionizmushoz.” Véleményének lényege, hogy az öreg kontinens energiaipari óriásainak feldarabolása, az Európán kívüli tőke beengedése csak a versenyképességüket csökkentené, ugyanakkor nem eredményezne alacsonyabb fogyasztói árakat. A miniszter egy percre sem tagadja, hogy elsősorban az orosz cégektől félti Európa vállalatait. Álláspontját ugyanakkor nem osztja az Európai Bizottság, melynek illetékese szerint az európai energiapiac éppen „a francia EDF, vagy a német E.ON-hoz hasonló, vertikálisan integrált óriáscégek miatt működik annyira hatékony-talanul”. Ezek a vállalatok magasan tartják az árakat, infrastruktúrájukat nem engedik át más lakossági beszállítóknak és nem mellékesen, profitjukat nem forgatják vissza a technológiai fejlesztésbe, hiszen helyzetüknél fogva erre nem kényszerülnek rá. És mielőtt azt

hinnénk, hogy ezzel csak a franciákat éri kritika: hasonló a helyzet az osztrák, a szlovák, a bulgár, a ciprusi, a görög, a litván vagy a luxemburgi állam saját energiapiaci részesedéseivel is. Tény azonban, hogy az energiavállalatok közötti status quo leghangosabb védelmezői Franciaország és Németország.

Pedig éppen német tapasztalatok bizonyítják, hogy nincs annyi ok a félelemre. Amióta július 1-étől az E.ON és az RWE mamutcégek fogyasztóiért kisebb vállalatok is versenybe szállhattak, a fogyasztói ár úgy csökkent érezhető mértékben, hogy egyik meghatározó állami érdekelttség súlya és tulajdonviszonya sem változott. Elemzők szerint idő-közben az orosz energiacégek stratégiája is változott. Nyugat-európai riválisaik helyett immár sokkal inkább a volt Szovjetunió területéről induló csővezetékek tulajdonjoga érdekli őket – ezen keresztül ugyanis legalább annyira sakkban tarthatják piaci riválisaikat, mintha részvényeket vásárolnának belőlük.

Lapszél: ha a német energiaárak csökkentek a liberalizáció következtében, akkor nálunk ez miért nem következik majd be?

Reformpróbálkozások Olaszthonban is

La dolce pensione

The Economist, July 26th 2007

Az olasz politikai elit átlag-életkora magasabb még a kínainál is. Napolitano elnök 82 éves, Prodi miniszterelnök és pénzügyminiszter-e egyaránt 67. Különös, hogy épp a politikában jellemző a kitartó munkabírás, miközben az olasz férfiak többsége már 60 éves korában nyugdíjba vonul, és az állami gondoskodásra támaszkodik. Mindennek tetejébe az olaszoké a kontinens egyik leggyorsabban öregedő társadalma, és az állam legmagasabb - GDP-arányosan 15 %-ot kitevő - nyugdíjköltése is. Nem csoda, hogy Róma az elmúlt 12 év során immár másodszor veselkedik neki sors-fordító problémáinak.

1994-ben Silvio Berlusconi jobbközép kormánya már nekilátott a nyugdíjkorhatár emelésének, amikor 57-ről 60-ra próbálta fel-szállítani, és további ütemes emelést irányozott előre egészen 2014-ig - sikertelenül. Prodi reform-törekvései szintén meddőnek mutatkoznak: az érdekképviseltek továbbra is élesen elutasítják a nyugdíjkorhatár emelésén

alapuló átalakításokat, a már-már móká-san heterogén baloldali egység-koalíció pedig időről időre felbomlással fenyeget. A konszen-zus nélkül meghozott kormányzati döntésnek köszönhetően jövőre végre 1 évvel emelkedik a nyugdíjkorhatár: 57-ről 58-ra, ám ez is 2 éves eltérést jelent az eredeti célhoz képest. Hasonló félmegoldások látszanak kibontakozni az állami bürokrácia leépítése terén, ahol a jóléti intézmények lebontását szintén heves tiltakozások kísérik országszerte.

Ilyen körülmények között a gazdasági miniszter, Pier Luigi Bersani elenyésző forrásoktól vár megoldást az állami gazdálkodás stabilizálására. Ilyen terv a recept nélküli gyógyszerek adójának emelése, vagy egy-egy bankszámla zárolása után az ügyfél által fizetett büntetés bevezetése. A regionális tárca ezzel párhuzamosan a kisebb településeken spórolna: a magán-tőke beengedésével versenyt terem-tene többek között az iskolai étkeztetés vagy éppen a közterületi takarítás területén. Minden hason-ló

reformot ellenez ugyanakkor az a Kommunista Párt, mely éppenséggel a kormányzó koalíció tagja. A baloldali többség tehát igen törékeny, még akkor

is, ha az átfogó megújulást hangoztató választási ígéretek helyett csupán apróbb átalakításokról lehet már szó.

Lapszél: sokak szerint Magyarország legközelebbi rokona Itália, az ottani megoldások, korlátok, lehetőségek minket is jellemeznek. Nálunk azonban még csak 8,5 % GDP-arányosan a nyugdíjköltségek aránya, ami a férfiak korai halálának köszönhető alapvetően, persze szerepet kap benne a magyar nyugdíj szint is. Nálunk van még társadalmi konszenzuson nyugvó megállapodásra esély: ezt kellene kihasználni, nem a hatalmi pozícióból való „reformkodást” kellene követni.

Adócsúcsok Itáliában

Taxing

The Economist, September 13th 2007

Ömlik a pénz az olasz államkincstárba. 2007 első 8 hónap-jában a jövedelem- és vállalati adóbevételek 21 %-kal nőttek, amire pedig komoly szükség van, hiszen az olaszok a GDP ötöde - évi 270 milliárd euró - után nem fizettek adót az elmúlt években. Az ellenzék minderre azt mondja: a polgároknak és a cégeknek ma többféle adót kell fizetniük magasabb kulcsokkal. És ez igaz is: a legmagasabb vállalati jövedelmi szintet sújtó 43 %-os adó aligha teszi kellemessé Itáliát az érintetteknek. Ráadásul Európá-ban az olaszok fizetik a legtöbb pénzt a közszolgáltatások fenntartására, miközben azok színvonala a legrosszabbak között van. Nem véletlen, hogy a politikusok ma minden korábbinál népszerűtlenebbek Olaszországban.

A ipari központnak számító északi régiókban a magas adók heves tiltakozásokat váltottak ki, az adósztrájk és az állami szerencsejátékok bojkottja is szóba került az Északi Liga politikusai és a gazdasági élet szereplői között. Padoa pénzügyminiszter ugyanakkor igyekszik hűteni a kedélyeket. Érvelése szerint Olaszország sürgősen kezelendő hiánnyal küzd, a bevételek jelentős részét pedig infrastruktúrára és jóléti intézkedésekre fordítják majd. Ám kevesen hisznek már neki a 2007 második negyedévéről nyilvánosságra került adatok alapján, melyek az egyensúlyozó politika ellenére - vagy éppen annak köszönhetően? - mindössze 0,1 %-os növekedésről szóltak.

Lapszél: itt már átüt a két ország közötti rokonság. A magyar államkincstárba is ömlenek a bevételek, a vállalkozások gyengélkednek, a közszolgáltatások minősége alacsony, az adóztatás magas. Megoldás? Ott is, itt is: politikai fordulat, közmegegyezés, konszenzuson alapuló reformok. Ha ott nem megy, attól nálunk még mehetne.

Felemás sztrájkveszély Nagy-Britanniában

Down tools, lads

The Economist, September 13th 2007

Bár a szigetországi szakszervezetek tiltakozások sorát helyezték kilátásba az idei őszre, a folyamat paradox módon épp Gordon Brown miniszterelnök előnyére válhat. Margaret Thatcher szigorú munkavállalói politikájának ma a munkásrétegekkel történelmileg összefonódott párt elnöke ugyanis a fő követője. Brown nemrég hosszasan méltatta Thatchert, amiért „szembenézett a változás szükségességével”. Beszéde nem csupán azért keltett megütközést, mert inkább a középosztályt szólította meg a Munkáspárt hagyományos bázisa helyett, hanem azért is, mert a szakszervezetek éves kongresszusán hangzott el. A miniszterelnök intézkedési tervei közül különösen az verte ki a biztosítékot, mely szigorú határt szabna a közsférában foganatosítható béremeléseknek, amelyek huzamosabb ideje már így is az infláció alatti mértékűek. Brown ráadásul semmit sem tett, hogy a bejelentései

nyomán kialakuló általános szakszervezeti értetlenséget és felháborodást enyhítse. A dühös munkauniók tehát megkezdték őszi tiltakozásaik szervezését.

A szakszervezetek azonban sokkalta gyengébbek már a korábban megszokottnál. 1979 óta 13 milliós tagságuk 5 milliósra esett vissza, a mai munkavállalók közel fele sohasem volt tagja semmilyen szakszervezetnek. Igaz, a magánszektorban dolgozók 17 %-os tagsági arányával szemben a közsféra alkalmazottainak 60 %-a ma is szakszervezeti tag, és az olyan kritikus területeken, mint a közoktatás vagy a tömegközlekedés, egy-egy munkabeszüntetés valóban fennakadásokat okozhat. Különös, hogy Brown mindennek ellenére erősebb támogatottsággal rendelkezik a szakszervezeteknél, mint elődje. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy az új miniszterelnök Tony Blairrel szemben mindig fenntartásokkal fogadta a magántőke beeresztését a

közszol-gáltatásokba, éveken át erősítve ezzel a munkavállalói érdekvépviseletek álláspontját. Megbecsültsége eredményeként az őszi tiltakozásokban valószínűleg korántsem vesz majd részt mindegyik

szakszervezet – néme-lyek már most felszólították tagjaikat, hogy ne vonuljanak utcára, hiszen Brownról tudható, hogy számos céljukban és értékükben is osztozik velük -.

Lapszél: Nagy-Britanniában a közsféra kérdésein dől el a választás, nem a magánszférát érintő ügyeken. Az egészségügy, oktatás, állami bevándorlási politika, politikai korrupció voltak és vélhetően lesznek a brit választások központi kérdései. Nálunk a magánszektor kérdésein – adózás, gazdaságfejlesztés, infláció, kamatok, munkahelyek, bérek - több múlik, legalábbis az eddigi választások tapasztalatai szerint. 2010-re ez is változhat, mert az egészségügy, oktatás és nyugdíj vehetik át a főszerepet.

KÖZGAZDASÁG

Kell-e Amerikának egy jó kis recesszió?

Does America need a recession?

The Economist, August 25th 2007

Ahogy Donrnbusch, az MIT már nem élő kitűnő közgazdásza szokta volt mondani: „A háború utáni válságok nem öregkori végelgyen-gülésben hunytak el, hanem a FED végzett velük”. Az 1945 utáni amerikai gazdasági válságokat - 2001 kivételével - mindig megelőzte az infláció hirtelen felszökése, amire a FED kamat-emeléssel válaszolt. A mai FED azonban más: nem sorozatgyilkos, hanem a vérátömlesztésben jeleskedik.

A FED augusztus 17-én csökkentette az alapkamatot, de ha a lakáspiaci válság súlyosbodik, valóban be kell-e avatkoznia? Elsőre egyszerű a válasz. A FED számára tilos kamatsökkentéssel kiváltani csődbe jutott hitelezőket és befektetőket, de lépnie kell, ha esik a fogyasztás és nő a munkanélküliség, persze akkor, ha ezzel nem löki meg az inflációt. A FED számára eddig tehát a „Taylor-szabály” mutatott utat: mindig be kell avatkoznia, ha a növekedés vagy az infláció letér a „normális” pályáról.

De a központi banknak tényleg minden esetben meg kell akadályoznia a recessziót? Többek szerint nem, mert ha igen hosszú ideig tartó konjunktúra során az emberek, cégek, befektetők és hitelfelvevők azt gondolják, hogy a FED majd beavatkozik, hogy elkerülje a recessziót, akkor a józan ész félretolva vállalnak kockázatot, több hitelt vesznek fel és kevesebbet takarítanak meg. Az elmúlt 25 évben az amerikai gazdaságban csak az eltelt idő 5 %-ában volt recesszióban, szemben a megelőző 25 év 22 %-ával. Lehet, hogy ez a kedvező strukturális változásoknak köszönhető, de lehet, hogy a FED által befecs-kendezett adrenalinnak.

2001-ben az amerikai gazdaság leghosszabb fellendülési szakasza ért véget, kipukkant a dot.com buborék, bár a gazdaság két egymást követő negyedévben nem esett vissza: tehát a definíció szerint nem is volt recesszióban. A FED mégis története legnagyobb mentőakcióját indította el: a kamatvágásokkal a vállalati tőkék értékcsökkenését ellensúlyozta a

lakáspiac felfuttatásával. Még szerencséje is volt, mert a még konjunktúrában tervezett adócsökkentés is meglökte a keresletet: az emberek hitelt vettek fel és vásároltak.

Most is sokan ezt várják a jegybanktól, de egy ilyen hosszú költsékezés után, nem lenne szükség egy jó kis hideg zuhanyra? Végül is nem a FED dolga, hogy megakadályozzon egy recessziót, mert valójában két feladata van: az infláció kordában tartása, és az, ha kialakul egy recesszió, akkor abból ne legyen óriási visszaesés, gazdasági összeomlás.

A recesszió ára fájdalmas: munkanélküliség, alacsonyabb bérek és profitok, csődök. De vannak előnyei is. Schumpeter azt vallotta, hogy a jövőbeli növekedés szempontjából jót tesz a recesszió, mert tisztítja a gazdaságot. Egy recesszió csökkentheti

az amerikai kereskedelmi mérleg hiányát is. Az is lehet, hogy a FED számára az igazi választás egy mai enyhe, és egy jövőbeli nagy recesszió között van.

Ez nem jelenti, hogy követni kellene Mellon pénzügyminiszter 1929-es tanácsát, aki szerint: „Likvidálni kell a munkaerőt, a részvényeket, a vagyont, a farme-reket és ez majd kiirtja a rendszer-ből a rothadást.” A FED akkor követte a „jó tanácsot”: 30 %-kal esett az amerikai GDP. A mai FED nem követi el ezt a hibát, de más dolog azt megakadályozni, hogy egy recesszió összeomlása forduljon át, és más megengedni magát a válságot. Persze, ami hosszú távon érdekében állna az amerikai gazdaságnak, az ma politikai öngyilkosság lenne, így a dolgot felröppentő jegybankárt nyilván gyorsan kirúgják majd.

Lapszél: ...és ezt helyesen is teszik. A mai globális gazdaság erősebben van összeszöve, mint 1929-ben az akkori világgazdaság, még elképzelni is nehéz, hogy milyen hatással lenne egy nagy amerikai gazdasági összeomlás a világra. Az semmi, amit 1929-33 között láttunk, de az is elég volt a német nemzetiszocializmus hatalomra jutásához és a második világháborúhoz. De ki olyan okos, hogy megmondja, hogy a mai egyidejű globális gazdaságban egy enyhének induló amerikai recesszióból mikor és hogyan lesz átfogó világgazdasági válság, majd összeomlás? Ez az ember még nem született meg, ezt az okos számítógépet még nem alkották meg, mert elvileg lehetetlen előre látni valamennyi hatást. Azt az amerikai központi bankárt, aki szerint a FED hagyjon csak egy jó kis recessziót pedig rúgják ki, mielőbb!

Homokra épült házak

Houses built on sand

The Economist, September 15th 2007

Az amerikai lakáspiaci fellen-dülés globális összehasonlításban szerénynek volt mondható, ami elég riasztó hír: mi jöhet még máshol?

Amerikában minden nagyobb, mint máshol, kivéve a rákokat és a lakás jelzáloghiteleket. Amerikában a 417 ezer dolláros jelzálogkölcson már jumbo-hitel, ebből azonban Londonban csak egy kis lepattant lakást lehetne vásárolni. 1997 és 2006 között Amerikában 134 %-kal nőttek a lakásárak, ebben az évben már csökkentek, így 1997 és 2007 között csak 3 %-os volt a növekedés! Ez semmi a brit 211 %-hoz, a spanyol 190

%-hoz, az ír 250 %-hoz, az ausztrál 149 %-hoz és a francia 139 %-hoz képest. Egy sor európai országban tehát nagyobb a lakáspiaci buborék, mint Amerikában, mégsem esnek az árak. Miért? Ez egyik ok az, hogy Amerika nagy ország, és a különbségek is nagyok, mert a 10 leggyorsabban növekvő amerikai városban az elmúlt tíz évben 171 %-kal nőttek a lakásárak, messze a nemzeti átlag felett. Az igazi ok a laza hitelezési gyakorlatban van, mert a nem első osztályú (subprime) jelzáloghitelek Európá-ban nem jellemzőek, míg Amerikában ez okozza a bajt.

Lapszél: Amerika nem csupán nagyobb, hanem nagyobb kockázatokat is vállalt a lakáshitelezésben, mint Európa. Az európai bankok óvatosabbak és konzervatívabbak voltak, a piacok kisebbek, és a különbségek is kisebbek a piaci szegmensek között. Az igazi eltérés azonban talán ott van, hogy az Európai Unió gazdaságaiban, még nálunk is, egészségesebbek a gazdasági alapok, mint az amerikai gazdaságban. Sem a költségvetés, sem a kereskedelmi és fizetési mérleg nem mutat olyan hiányokat, mint Amerikában. A növekedés valódi, nem részben statisztikai, mint Amerikában. A gazdasági ciklusokat nem kezelik olyan erős jegybanki és kormányzati beavatkozásokkal, mint tette azt Amerika 2001 és 2003 között. Európa tehát lassúbb, kisebb, óvatosabb, konzervatívabb, ami hátrány konjunktúrában, de előny, akkor, ha jön a baj.

MŰHELY

Az üzlet számszerűsítve

Business by numbers

The Economist, September 13th 2007

Az algoritmus szó hallatán legtöbbünknek egy, csupán az elvadult matematikusokat érdeklő tudomány jut eszünkbe. Pedig a valóságban a fogyasztási folyama-tokat legprecízebben vezénylő módszertanról van szó. Keressünk rá egy könyvre az Amazon.com honlapon, és az algoritmusoknak köszönhetően máris ajánlatok tucatjait kapjuk a keresetthez hasonló témákban megjelent köte-tekről. Válasszuk ki valamelyik könyvet, rendeljük meg, és a csomagküldő cégnek algoritmusok segítenek majd a legésszerűbb szállítási útvonal kijelölésében. Hitelkártyánk ellenőrzését a fizetés-kor szintén algoritmusok végzik majd – és sorolhatnánk tovább fontos szerepüket mindennapjaink-ban. Mivel az algoritmusok hasz-nálatából számos adat keletkezik a vásárlói szokásokról vagy a médiafogyasztási preferenciákról, a személyesség irányába menő fogyasztói kultúrának e matemati-kai megoldások nélkülözhetetlen részei lehetnek.

Nagyon leegyszerűsítve, az algo-ritmus egy munkafeladat szaka-szos elvégzését jelenti. Módszertana a

matematikán kívül is remekül hasznosítható úgy az üzleti életben és a menedzsmenttevékenységben, mint az orvostudomány területén. Az informatikában köztudott, hogy a számítógépes program is egy-egy algoritmus alapján működik, időt és energiát takarítva meg a felhasználó számára. Egy egyszerű példa: másodpercenként sokszáz-ezren fizetnek hitelkártyával a világhálón, sokan hibákat is ejtve a számsorban. A helytelen kártya-számok algoritmusok általi gyors kiszűrése teszi lehetővé, hogy a vásárló még abban a pillanatban láthassa a hibát, és a szám kijavításával folytathassa a vásár-lást. Ennél is nagyobb haszna lehet az algoritmusoknak komplex feladatok elvégzésekor. Az UPS globális logisztikai cég algoritmuso-kat használ, hogy a leggyorsabb úton juttassa el a rendszerén átfutó napi több millió csomagot a címzettekhez. Ha egy futárnak mindössze 3 címre kell kiszállnia, még egyszerű a feladat: összesen 6 lehetséges útvonal van. Ám a célállomások növekedésével a választható útvonalak száma is ugrásszerűen nő: 25 különböző címnél

már sokmilliárd lehetőség közül választhatna a UPS-es futár, aki az Egyesült Államokban egy nap átlagosan 150 csomagot szállít ki különböző címekre. Az algoritmusok által kiszámolt legésszerűbb sorrendet és útvonalat képtelenség lenne megfelelően gyorsan, fejben modellezni.

Természetesen nem csupán a logisztikai, de a telekommunikációs vagy értékesítő cégek is komoly szerepet szánnak az algoritmusoknak, telefonhívások irányításakor vagy éppen call-centerek működtetésekor. A Convergys operátorcég például algoritmusok alapján dönti el, hogy egy bejövő hívást melyik call-centeréhez irányítson, olyan meghatározók alapján, mint az ügyfél földrajzi elhelyezkedése vagy a hívása tárgyát képező, a telefonkezelő által megoldandó probléma. A világ legfejlettebb repülőterei a landolásra készülő járatok irányításában adnak teret az algoritmusoknak, csökkentve

ezzel a szokásos késések esélyét, melyeket az emberi irányítókra háruló sokszoros feladat okozott eddig. Az algoritmusok legfontosabb alkalmazói a jövőben ugyan-akkor a digitális médiumok lehetnek, melyek a fogyasztó internetes oldalletöltési vagy épp televíziós csatornaválasztási szokásai alapján állítanak össze adatbázisokat arról, hogy adott személy mit és hogyan fogyaszt, vásárol mindennapjaiban. A világon ma több az információ, mint amennyit a vállalatok egyenként be tudnának fogadni ügyfeleikről. Éppen ezért az algoritmusok kora az együttműködés idejét hozza el a cégek számára. Egyik vállalatnak sincs szüksége minden adatra, ám mindegyiknek különböző adatok kellhetnek. Megfelelő megosztásuk és a közös érdek, hogy információik felhasználásával ne sértsék vagy idegenítsék el az ügyfelet, az értékesítés új dimenzióját jelentheti a jövőben.

Lapszél: az algoritmusok kora az együttműködés idejét hozza el a cégek, emberek, országok számára. A verseny és kooperáció harcában az algoritmusok segítségével is győz az utóbbi, az előbbivel szemben.